

Мисливець Роман Юрійович
студент гр. ФПФМ-21, ФФО, ЗУНУ, м. Тернопіль
Науковий керівник: к. е. н., доцент Савчук С. В.

ФІНАНСУВАННЯ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансування дефіциту державного бюджету є одним із стратегічно важливих питань в контексті забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку держави. Визначення оптимального розміру дефіциту бюджету та пошук джерел фінансування постає основним завданням у реалізації фінансової політики в сучасних умовах, що обумовлено зростанням фінансової нестабільності, кризою неплатежів, невиконанням бюджетних надходжень на всіх рівнях бюджетного процесу, зростання дефіциту бюджетних ресурсів.

Відмітимо, що характерною особливістю структури джерел фінансування Державного бюджету України є домінування у ньому внутрішніх та зовнішніх запозичень. Використання позик для покриття дефіциту за останні роки призвело до значного погіршення стану боргової безпеки, як наслідок, до зростання рівня боргових зобов'язань держави, внаслідок чого необхідним постає пошук додаткових джерел фінансування бюджетного дефіциту з метою уникнення кризових ситуацій в Україні. Також державним бюджетом недоотримано значний обсяг фінансових ресурсів за рахунок ухилення від сплати податкових надходжень та обов'язкових зборів.

Як свідчить вітчизняна практика, дефіцит Державного бюджету України останніми роками сягнув рекордного значення та становив у 2020 році 217 млрд. грн. Тому актуальною постає необхідність вирішення питань щодо забезпечення його фінансування, а також окреслення основних шляхів мінімізації бюджетного дефіциту.

Так, у 2020 році державний бюджет виконано з дефіцитом 217 млрд. грн., у тому числі загальний фонд - з дефіцитом у сумі 130,7 млрд. грн. при розписі загального фонду цього періоду в сумі 236,9 млрд. грн. Державний бюджет на 2021 рік було передбачено дефіцит у обсязі 5,5% ВВП, або 246,6 млрд. грн. [1]. Станом на вересень 2021 року він сягнув розміру - 261057.9 млн. грн., відповідно фактичний дефіцит державного бюджету на 2021р. більший на 5,85%, ніж було заплановано на даний бюджетний період [5]. Тому проглядається тенденція до збільшення розміру державного дефіциту та наявних проблем щодо його прогнозування в сучасних умовах через суттєве зменшення дохідної бази державного бюджету та збільшення обсягів видатків бюджету.

Зважаючи на наявні тенденції, до основних проблем щодо здійснення фінансування дефіциту державного бюджету, варто віднести:

- зменшення потоку інвестицій, що призводить до трансформацій виробничих потужностей, як наслідок, зменшення виробництва призводить до зниження рівня зайнятості і скорочення споживання;

- зростання валютного курсу на міжнародному ринку;

- наявність та постійне зростання запозичень, що обумовлюють відповідне збільшення дефіциту бюджету, і, як наслідок, надмірне боргове навантаження та дефіцит платіжного балансу зумовлює виникнення ризику дефолту, тобто невиконання державою зобов'язань за своїми позиками. А дефолт відповідно може призвести до негативних наслідків у розвитку економіки, що обумовлено згортанням інвестицій, підвищенням процентних ставок, тощо [2];

- неефективне використання бюджетних ресурсів.

З метою уникнення дефіциту державного бюджету, доцільним є подальше вдосконалення механізму його фінансування, пошук альтернативних джерел фінансування дефіциту державного бюджету.

Наявність дефіциту бюджету вимагає постійного пошуку шляхів його виконання. Конкретні заходи держави в цьому напрямку можуть бути різними, але в результаті всі вони зводяться до створення можливостей щодо зростання доходів і скорочення відповідних витрат. Для цього необхідним постає:

- удосконалення функціонування податкової системи для забезпечення оптимального рівня податкових відрахувань в частині формування бюджетів усіх рівнів та створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

- посилення відповідальності компаній та їх керівників, зокрема особистого майнового та кримінального права, а також дотримання податкових вимог відповідно до чинного законодавства;

- удосконалення інструментів залучення осіб до інвестиційного сектору;

- надання фінансової підтримки малому та середньому бізнесу через розробку та реалізацію цільових програм розвитку малого та середнього бізнесу;

- запровадження науково обґрунтованої системи прогнозування показників, що беруться за основу при формуванні доходів і видатків бюджету [6].

Таким чином, в контексті пошуку нових джерел фінансування дефіциту державного бюджету, варто зазначити, що процес розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів має забезпечуватись таким чином, щоб відбувалось їх нагромадження для формування фінансових резервів. Окрім того, в частині безперервного бюджетного фінансування, кожна держава має право застосовувати для покриття своїх видатків вільні кошти підприємств, організацій і громадян, а також може застосовувати і емісію грошей. Проте надмірна емісія може призвести до зростання темпів інфляції, цін та зниження купівельної спроможності громадян, і, в результаті, до зниження рівня економічного розвитку країни. У сучасних умовах позитивним аспектом є надання державі права продажу на ринку цінних паперів, що може бути одним із альтернативних джерел фінансування дефіциту державного бюджету.

Зважаючи на вищезазначене, до основних напрямів покращення процесу акумуляції джерел фінансування дефіциту державного бюджету варто віднести:

- пошук нових джерел фінансування, а саме створення нової податкової бази;

- забезпечення дотримання та виконання податкового законодавства;

- здійснення ефективного контролю в фіскальних органах;
- покращення державного прогнозування в бюджетній сфері, що дасть змогу чітко виявляти проблеми та можливість їх вчасного вирішення.
- зацікавленість державних органів в продажі державних підприємств за максимальною ціною;
- рефінансування державного боргу, який відіграє істотну роль в утворенні дефіциту державного бюджету.

На сьогодні, Державний бюджет України перебуває у стані постійного дефіциту, оскільки видатки бюджету не в повній мірі фінансуються, що унеможливорює фінансування своїх видатків не за рахунок кредитних або залучених грошей. Відповідно і нагромаджується державний борг, що в 2021 році стало великою проблемою для Державного бюджету України. Така ситуація унеможливорює ефективний економічний розвиток держави без сплати 80% державного боргу країни.

Крім того, також за рахунок застосування політичних та законодавчих важелів можливе зменшення дефіциту державного бюджету, що дасть змогу утворення вільних коштів та зростання фінансування видатків у перспективі.

Рефінансування державного боргу сприятиме зменшенню поточних витрат на погашення великої боргової ями в країні.

Отже, реалізація окреслених шляхів покращення сприятиме уникненню фінансової неспроможності та забезпеченню ефективного економічного розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Дефицит. Экономическая правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/tags/defitsit/>.
2. Матвійчук Н. М., Бурлачук Н. Ю., Маршук Л. М. Особливості бюджетного дефіциту України в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2015. № 5. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/5/45.pdf>.
3. Дефіцит державного бюджету як індикатор боргової безпеки. URL: www.economy.nayka.com.ua.
4. Лапко О. С. Регулювання бюджетного дефіциту держави в умовах кризи: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*: Збірник наукових праць. 2012. № 1(12).
5. Ставки, индексы, тарифы. Государственный бюджет Украины. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.
6. Когут А. І. Бюджетний дефіцит та джерела його фінансування в сучасних умовах. *Вісник Таврійського агротехнічного університету*. 2018. Вип. 1. С. 31-40.